

KADIN KİMLİĞİNİN MEDYATİK İNŞASI

Ayşe Gül SONCU

ÖZ

Toplumsal bir varlık olan birey, toplum içinde yaşayabilmek için bir çok değer sistemi içerisinde sosyalleşmektedir. Toplumsal etkileşim dünyasındaki birey tüm bu süreci diğer birey ve kurumlarla ilişki içerisinde yürütmektedir. Çalışma, bireyin toplumun nasıl bir parçası haline geldiğini medyatik inşa yaklaşımı çerçevesinde incelemektedir. Bu bağlamda Parsons'ın toplumsal sistem, Berger ve Luckmann'ın gerçekliğin sosyal inşası ve Anık'ın medyatik inşa kuram ve modelleri kuramsal perspektif alınmaktadır. Toplumun ve bireyin birbirini etkileyen ve etkilenen yapılarına odaklanan bu yaklaşımlar, ne bireyi ve değerlerini yok saymış ne de toplumu ve toplumsal değerleri yok saymıştır. Medyatik inşa; gelenekler, toplumsal kurumlar, medya, dil veya mitolojik metinler gibi çok çeşitli araçlarla toplumun ve bireyin karşılıklı inşa edilebilir yapısına gönderme yapmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında birçok kimlik yeniden inşa edilmiştir. Kimlikler inşa edilirken kitle iletişim araçları ile bireyler ve dolayısıyla toplum hedef alınmış ve bireyleri topluma entegre eden kimlik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada kimlik inşasında medyanın rolünü ortaya koymak amacıyla dönemin devlet tarafından desteklenen Türk Yurdu dergisi örneklem olarak alınmış ve dergideki kadın kimliği ile ilgili metinler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Medyatik İnşa, Toplumsal Cinsiyet, Parsons, Berger ve Luckmann

THE MEDIATIC CONSTRUCTION OF WOMEN'S IDENTITY

ABSTRACT

The individual, who is a social being, is socialized within many value systems in order to live in society. The individual in the world of social interaction carries out this whole process in relation with other individuals and institutions. This study examines how the individual becomes a part of society within the framework of the mediatic construction approach. In this context, Parsons' social system, Berger and Luckmann's social construction of reality and Anık's mediatic construction theories and models are taken as theoretical perspectives. These approaches, which focus on the mutually influencing and affected structures of society and the individual, neither ignore the individual and his/her values nor ignore society and social values. Mediatic construction refers to the mutually constructible nature of society and the individual through various mediators such as traditions, social institutions, media, language or mythological texts. During the founding years of the Republic of Turkey, many identities were reconstructed. While constructing identities, individuals and thus society were targeted through mass media and an identity that integrates individuals into society was tried to be created. In this context, in order to reveal the role of the media in the construction of identity, the Türk Yurdu magazine, which was supported by the state at the time, was taken as a sample and the texts on women's identity in the magazine were analyzed by descriptive analysis method.

Keywords: Mediatic Construction, Gender, Parsons, Berger and Luckmann

Araştırma Makalesi

Research Article

Doç. Dr.
Marmara Üniversitesi İletişim
Fakültesi, İstanbul, Türkiye

E-Posta
asoncu@marmara.edu.tr
ORCID
0000-0002-7600-162X

Başvuru Tarihi / Received

Kabul Tarihi / Accepted

GİRİŞ

İnsanoğlu tek başına değil grup veya topluluk halinde yaşamayı başarabilen bir varlıktır. Bireyin topluma nasıl uyumlandığı ve toplumun bireyi nasıl kapsadığı birçok bilim alanında tartışılmakta ve değerlendirilmektedir. Kadın kimliğinin medyatik inşası adlı bu çalışmada hem bireye hem de topluma aynı ölçüde önem veren bilimsel yaklaşımlar göz önünde bulundurularak bireylerin toplumda medyatik olarak inşa edildiği varsayımı ispatlanmaya çalışılmaktadır. Bireyin toplumsal bir varlık olarak tanımlanması toplumsallaşma süreci içerisinde başlamakta ve bir ömür devam etmektedir bu sayede birey topluma entegre olmakta, toplumun değer ve sistemine uyum sağlayabilmektedir. Uyum sağlayabilmek, kendi bireysel varlığını inkar etmek anlamında değil bireysel özellikler çerçevesinde bir uzlaşma bulma halidir.

Birey, toplum içerisinde bir çok toplumsal rolleri öğrenerek kendi kimliğini oluşturmakta, kendi tercihlerini belirlemekte, özgürlük ve sınır alanlarını belirlemektedir. Anık (2014)'ın belirttiği gibi toplum "communicative" anlam ve ideolojik format ile oluşmaktadır, özellikle buradaki "communicative" anlam toplumsal etkileşim sayesinde ortak anlamlar belirlenerek bireyler arasında bir uzlaşma sağlanmakta ve bu anlamlar çerçevesinde bireyler bir araya gelmektedir; bir diğer deyişle anlam dünyası ortaklaşan bireyler, kavramları benzer anlamlardan kullanan bireyler birçok toplumsal uzlaşma noktasında tartışabilmekte ve anlaşabilmektedir. Toplum içerisinde ortak bir mutabakat yok ise toplum çözülmekte ve yeni toplulukların oluşmasına neden olabilmektedir.

Toplumda konuşulan dil, medyatik mekanizmaların en temel örneklerinden biridir. Dil ile etkileşim ve iletişim sistemi içerisinde giren birey duygularını ve düşüncelerini birbirlerine, toplumsal kurumlara ve toplumsal kurumlardan bireylere bu yol ile aktarmaktadır. Çalışma tam da bu nedenle yani toplumsal etkileşim ve iletişim odaklı olmasından dolayı iletişim biliminin çalışma alanı içerisinde yer almaktadır, Berger ve Luckmann'ın gerçekliğin sosyal inşası ve Person'ın toplumsal sistem kuramı medyatik inşaa süreci içerisinde en açıklayıcı kuramsal yapılar olarak karşınıza çıkmaktadır. Gerçekliğin sosyal inşası yaklaşımı, bireyin ve toplumun birbirini karşılıklı olarak etkilediğini ve ortaya çıkan toplumsal gerçekliğin bu etkileşimden meydana geldiğini savunmaktadır. İçselleştirme, nesnelleştirme ve dışsallaştırma kavramları ile birey ve toplum arasındaki etkileşimin nasıl döngü halinde devam ettiğini ortaya koymaktadır. Toplumsal sistem kuramı ise bireyin bir eyleyen olarak yani bir aktör olarak toplumsal değerlerin oluşumunda aktif bir rol aldığı üzerinde durmaktadır. Medyatik inşaa kanalıyla

toplumsal değerlerin ve kimliklerin meydana geldiği düşüncesi ile toplumsal cinsiyet bağlamında kadın kimliğinin de toplumda inşa edilebileceği üzerinde durularak incelenmiştir, daha önce bu konuda çalışma yapılmamış olması konunun önemini oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, toplumdaki birçok değer ve kimliğin medyatik inşaa ile nasıl oluşturulduğu üzerinde durmaktır. Bu amaç çerçevesinde iyi bir örnek olarak düşünülen cumhuriyetin kuruluş yıllarında ideolojik olarak kullanılan bir derginin kadın kimliğini nasıl inşa ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dönemin devlet tarafından da desteklenen en önemli yayını olan *Türk Yurdu* dergisi bir çok kimlik ve değer oluşmasında medyatik bir işlev ortaya koymuştur. Ayrıca bir iletişim materyali üzerinden kurulan bu medyatik inşa, iletişim bilimleri açısından son derece önem arz etmektedir. Çalışmada, derginin ilk dönemi olan 1921 ve 1931 yılları arasında kadın kimliği ile ilgili yazılardan örnekler seçilerek betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Çalışma, kurumsal olarak bir medyatik inşanın yapıldığı üzerinde durarak halkla ilişkiler alanının tam olarak içinde yer almaktadır. Bilindiği gibi halkla ilişkiler kurumsal ve yönetsel tarafları birbirine yaklaştıran ve uzlaşa temelli bir alandır.

1. Toplumsal Bir Varlık Olarak Birey

İnsan, biyolojik bir varlık olmasının ötesinde, toplumsal bir varlık olarak da tanımlanır. Aristoteles'in "İnsan, doğası gereği toplumsal bir hayvandır" ifadeleri bu gerçeği vurgular; birey, varlığını anlamlandırabilmek için toplumsal yapılar içerisinde bir yer edinmektedir (Aristoteles, 1985, s. 32). İnsanlar topluluk halinde yaşarlar, hayvanların da bir kısmı topluluk içinde yaşayabilmektedir. Karıncalar ve arılar gibi ancak hiçbiri insan grupları kadar öznel ve grift değildir; hatta hiçbiri insan grupları kadar büyük de değildir. İnsanlar etkileşim sistemleri ile diğer insanlarla geçmiş, şimdi ve gelecek odaklı olarak iletişime girmekte ve bu sayede dünyada büyük değişiklik ve ilerlemelere neden olabilmektedir. İnsan bir araya gelerek büyük bir güç halinde toplum denilen kendine ait güçleri olan bir yeni yapıyı inşa etmektedir. (Freedman, 1989, s. 41). Bireyin, toplumsal bir varlık olarak tanımlanması, onun çevresiyle sürekli bir etkileşim hâlinde olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda; birey, toplumsal normlar, kültürel değerler ve sosyal gruplar aracılığıyla şekillenir (Durkheim, 1995, s. 47). Bireyin toplumsal bir varlık olmasının temel unsurlarından biri, sosyalizasyon sürecidir. Sosyalizasyon, bireyin toplumun normlarını, değerlerini ve davranış kalıplarını öğrenme süreci olarak tanımlanır. Bu süreç, bireyin doğumdan itibaren aile, eğitim kurumları ve sosyal çevresi aracılığıyla gerçekleşir (Berger ve Luckmann, 1966, s. 76). Örneğin, bir çocuğun ilk toplumsallaşma deneyimleri genellikle ailesinde başlar. Aile, çocuğun ilk değer yargılarını öğrendiği birincil sosyalizasyon ortamıdır (Parsons, 1951, s. 109). Sosyalleşen birey toplumsal

kuralları diğer insanların gözünden öğrenerek doğduğu topluma uyum sürecine başlamaktadır. İnsanın kişiliği ve kimliği, sosyalleşme süreci içinde yavaş ve uzun süreli bir şekilde oluşmaktadır. İnsan doğduğu andan itibaren bedensel olarak gelişip büyürken aynı zamanda psikolojik ve bilişsel olarak toplum içinde büyümekte ve gelişmektedir. Toplumun içinde yaşamak için gereken normlar bireye toplumsal roller aracılığı ile verilmekte ve bunlara uymaları beklenmektedir. Bu normlar ile şekillenmekte topluma uyumlu hale gelmektedir. (Aslantürk ve Amman, 2000, s. 172). İnsan, grup ve topluluk içinde yaşayabilen bir varlıktır. Toplumsallaşma süreçlerine doğduğu andan itibaren adapte olmakta ve içselleştirmektedir. Toplumsallaşma denilen hiç bitmeyen bu süreç bireyin toplumun değer ve beklentilerine göre uyarlanmasını içermektedir. Birey düşünce, duygu ve davranışlarında toplumsal değerlerin etkisi son derece belirgin ve güçlüdür (Ergil, 1984, s. 22). Birlikte yaşanan insan grupları ve toplulukları bireyin hayat yolunun nasıl olacağını temel yapısını oluşturmaktadır denilebilir.

Toplumsal bir varlık olarak birey, aynı zamanda çeşitli toplumsal rolleri üstlenir. Rollerin, bireyin toplumsal kimliğini belirlemede önemli bir yeri vardır. Örneğin, bir birey aynı anda bir anne, öğretmen ve vatandaş gibi çeşitli rollere sahip olabilir. Bu roller bireyin toplumsal konumunu ve statüsünü tanımlayan önemli unsurlardır (Goffman, 2009). Ancak, bireyin bu rolleri yerine getirirken yaşadığı çatışmalar, toplumsal bir varlık olarak onun dinamik bir süreç içerisinde olduğunu gösterir (Mead, 1934, s. 67). Bireyin toplumsal varlık olma durumu, aynı zamanda topluma olan bağımlılığını ve toplumun birey üzerindeki etkisini içerir. Toplum, bireye hem özgürlük hem de sınırlar sunar. Özgürlük, bireyin kendi tercihlerini yapma hakkıyla ilişkilendirilirken; sınırlar, toplumsal normlar ve kurallar yoluyla belirlenmektedir. Mead'e göre, birey toplum içinde gelişmekte iki yönlü yani toplumdan bireye, bireyden topluma hareket eden büyük bir akışın içinde kendini tanımlamakta, öğrenmekte, uzlaşmakta ve yorumlamaktadır. Birey, toplum tarafından şekillendirilmekte ama kendisi de aynı zamanda toplumu her an yeniden şekillendirmektedir. Toplumsal etkileşim, en temelde dille sağlanmakta sembolik etkileşimcilik yaklaşımının da bakış açısıyla bireyin anlam dünyası sembollerle özellikle de dil ile karşılıklı paylaşmakta ve ortak anlam dünyası içinde bireyler bir araya gelerek toplumu oluşturmaktadır (Slattery, 2007, s. 336).

Modern toplumda birey, giderek daha karmaşık bir sosyal yapının parçası hâline gelmektedir. Teknolojinin etkisiyle bireyler arası ilişkiler ve toplumsal bağlar yeniden şekillenmiştir. Örneğin, dijital platformlar üzerinden kurulan ilişkiler, bireyin toplumsal bağlarının zayıflamasına ve yabancılaşmasına yol açabilmektedir (Castells, 1996, s. 102). Bu

durum, bireyin toplumsal bir varlık olarak varlığını sürdürürken karşılaştığı yeni zorlukları ortaya koymaktadır.

Birey, toplumsal bir varlık olarak çevresiyle sürekli bir etkileşim hâlinindedir. Bu durum, bireyin toplumdaki bağımsız bir şekilde var olamayacağını ve toplumsal yapıların onun kimliğini, rollerini ve davranışlarını şekillendirdiğini göstermektedir. Aynı zamanda, bireyin topluma olan etkisi de göz ardı edilmemelidir; bu karşılıklı bağımlılık, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için kritik bir öneme sahiptir (Habermas, 1984, s. 143). Toplum ve birey birbirine göbek bağından bağlı bebek ve anne ilişkisi gibi bir yapı sergilemektedir. Birbirlerinden beslenmekte ve birbirlerinin bilişsel yapısını etkilemektedir. Birbirinden koparmak mümkün değildir. (Aron, 1986, s. 84-85). Toplumlar yalnızca bireylerin bir araya gelmesi ile oluşabilecek yapılar değildir. Toplumun kendine ait kurumları vardır ve bu kurumlar toplumda yaşayan bireylerin çevresini sarmış biçimdedir. Toplumsal değerlerin, ilişkilerin ve tüm eylemlerin nasıl olması gerektiği genel çerçeveler ile belirlenmiştir. Toplumsal değerler bireylerin rollerini dağıtmakta ve o rollerin neler olması gerektiğini uzlaşım sonucunda bireye aktarmaktadır. Bireyin değer ve davranışlarını düzenlemektedir. (Kongar, 1972, s. 160).

Sonuç olarak, birey, toplumsal bir varlık olarak çevresiyle sürekli bir etkileşim içerisinde. Bu etkileşim, bireyin hem toplumsal yapıya uyum sağlamasını hem de toplumsal dönüşümlere katkıda bulunmasını mümkün kılar. Ancak, modernleşme ve teknolojik gelişmeler, bireyin toplumsal bağları ve kimlikleri üzerinde yeni baskılar ve değişimler yaratmıştır. Bu bağlamda, bireyin toplumsal bir varlık olarak varlığını sürdürebilmesi için, toplum ve birey arasındaki dinamik ilişkinin daha iyi anlaşılması ve bu ilişkinin yeniden değerlendirilmesi gereklidir.

2. Medyatik İnşa ve Kimlik

Toplum kendiliğinden ortaya çıkmış bir oluşum değildir. Toplumun içinde yaşayan bireyler vardır. Bu bireyler bir araya gelerek toplumu oluştururlar. Bireylerin bir araya gelmesi de yeterli değildir; ortak bir bilinç oluşturmalı ve birlikte uzlaşarak yaşayabilmeleri gerekmektedir. Toplumun kuruluşundan bahsedilecekse mutlaka toplumsal gerçekliğin, toplumsal etkileşimin, simgelerin ve sosyalleşmenin üstünde durulmalıdır.

Kitle iletişim araçlarına ilişkin çalışmalar, kitle medyasının toplumsallaştırıcı işlevlerine özel bir vurgu yapmaktadır. Zira diğer toplumsallaştırma araçlarıyla yer yer çatışan medyanın birey üzerinde daha baskın bir rol oynadığı genel kabul görmektedir. Toplumsal değerlerin

meşrulaştırılması sürecinin bir mekanizması olan toplumsallaşma, genellikle, geleneksel araçlarla gerçekleştirilmektedir. Modern kitle iletişim araçlarının toplumsallaştırma işlevinden ya da toplumsallaştırma sürecine medyanın müdahalelerinden söz edilirken, büyük ölçüde, geleneksel toplumun modern topluma dönüşme evresi eksen alınmaktadır (Anık, 2014, s. 73)

Toplumlar ve topluluklar bireylerin ortak paydaları, uzlaşmaları ve paylaşımları ile oluşmaktadır. Toplumun kuruluş süreci toplumsal unsurların etkileşimi ile mümkün olabilmektedir. Anık'a göre bir toplumun kuruluşunun gerçekleşmesi için iki oluşum gerekmektedir:

1. Communicative anlam
2. İdeolojik format

Toplumun simgesel olarak oluşturduğu anlamların, bireylerin etkileşimleri sonucunda oluşan ortak paydalara, "communicative" anlam denilmektedir. Toplumun en önemli ayırt edici özellikleri, başka toplum ve topluluklardan ayrıldıkları en önemli noktalar bu ortak paydalardır, denilebilir. Toplumun zihinsel düzeyini ise ideolojik format oluşturmaktadır ve böylece bireylerin totalde toplumun yaşam tarzı inşa edilmektedir (2014, s. 74).

"Demek ki, bir toplumun varlığı toplumsal unsurlarının etkileşimi ile mümkündür. O halde, toplumu var eden ve toplumsal varlığın simgelerini toplumun üyelerine – unsurlarına benimsetecek olan iletişim araçlarının da toplumun varoluşuyla birlikte varolması kaçınılmazdır. Yani modern toplumlarda iletişim araçlarının biçim, içerik ve işlevlerinin değiştiğine, daha doğrusu "yığın"lara "mal" olduğuna ya da popüler deyişle "evrensel köy" –bununla medyatik cemaatlerin kurulduğuna vurgu yapılmaktadır- inşa edildiğine kuşku yoktur. Bununla birlikte iletişim araçları, bizzat modern toplumu (Gelner, 1992) ya da hayali cemaatleri (Andersen, 1993) inşaa etme işlevi yükümlendiği gibi, modern dışı bir toplumda da toplumsallaştırıcı işlevlerle yükümlü tutulmuş olmalıdır. Zira modern dışı bir toplum; etkileşimin 'communicative' ilişkileri beslemesi ve toplumun bu sayede cemaat görüntüsü sergilemesi, topluluk hamasetinin işlenmesi ve pekiştirilmesi ile kurulabilecek ve yaşatılabilecektir" (Anık, 2014, s. 74).

Medya -yani iletişim araçları- anlamların ve formatların bireylerin zihnine yerleştirilmesi için önemli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya kavramı, her ne kadar 20. yüzyılda daha tanımlı bir şekilde literatüre girmiş olsa da, kavramın kökenleri çok daha eskilere dayanmaktadır (Briggs ve Burke, 2011, s. 9). Medya, yalnızca günümüzde anlaşıldığı şekilde bir iletişim aracı değil, aynı zamanda tarih boyunca iletişime olanak sağlayan her türlü ortam ve aracı kapsamaktadır. Örneğin; retorik, dini ritüeller, mitolojik anlatılar, ikonlar ve diğer sembolik araçlar, iletişime olanak tanıyan medyatik mekanizmalardır. Medya, sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olan dinamik bir yapıya sahiptir; ancak bu değişim, eski medyatik

araçların tamamen ortadan kalkması anlamına gelmez (Briggs ve Burke, 2011, s. 13). Toplum, bir bütünü ifade eden bir olgu olarak, uyumlu bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için çeşitli unsurlar arasında mutabakata dayalı bir ilişkiyi gerektirir. Bu unsurlar arasında bireyler, gruplar ve topluluklar bulunmaktadır. Bu unsurlar arasındaki uyum ve anlaşma, iletişim ve etkileşim sistemlerinin etkinliğiyle doğrudan ilişkilidir. Medyatik inşa, işte bu iletişim ve etkileşim süreçlerinin düzenlenmesine ve sürekliliğine katkıda bulunan bir olgudur. Başka bir ifadeyle, medyatik inşa, toplumsal bütünlüğün medya araçları ve mekanizmaları aracılığıyla şekillendirilmesi ve sürdürülmesi sürecidir (Anık, 2014, s. 60). Medyatik inşa, toplumsal düzenin varlığını koruması için doğal ve zorunlu bir süreçtir; çünkü toplumsal bütünlük, unsurlar arasındaki iletişim ve etkileşimin kesintisiz devamına bağlıdır. Bu iletişim ve etkileşim, medya mekanizmaları tarafından aracı kılınarak sürdürülür (Anık, 2014, s. 61).

Teknolojideki gelişmelere bağlı olarak yeni medya araçları ortaya çıksa da bu durum, eski mekanizmaların tamamen işlevsiz hale gelmesiyle sonuçlanmaz. Amerikan iletişim çalışmaları geleneğinde, medya genellikle iletişim odaklı bir disiplin olarak ele alınır ve iletişim, kişilerarası ya da aracı kullanılarak gerçekleşen bir süreç olarak tanımlanır (Laughey, 2010, s. 21). Ancak iletişimi dolaysız ve dolaylı olarak ikiye ayırmak yanıltıcı bir yaklaşım olacaktır. İnsanlar arasındaki iletişim, aracısız bir şekilde gerçekleşemez; çünkü dil, inanç, kültürel normlar gibi araçlar olmaksızın insanlar arasında bir anlam ortaklığı kurulamaz. Bu araçlar, bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi mümkün kılan medyatik mekanizmalar olarak işlev görür. Medyatik inşa kavramı, bireyler arasındaki iletişim ve etkileşime zemin hazırlayan bu araçların toplumun bütünleşmesindeki rolüne işaret eder. Bu bağlamda sembolik etkileşimcilik ve toplumsal inşacılık yaklaşımlarından yararlanılmaktadır. Toplum, bireylerin ürettikleri anlamların dışsallaştırılarak toplumsal alanda paylaşılmasıyla oluşur (Anık, 2014, s. 20). Bireyin toplumsallaşma süreci, hem medyatik mekanizmalar aracılığıyla toplum tarafından inşa edilmesi hem de bireyin bu mekanizmalar aracılığıyla topluma katkıda bulunmasıyla gerçekleşir. Mead'in "özne ben" ve "nesne ben" kavramları, bu süreci anlamaya yardımcı olmaktadır. Özne ben, bireyin diğerlerinin davranışlarına tepkisini ve kendi anlamlarını üretmesini ifade ederken, nesne ben, bireyin kendisini başkalarının gözünden değerlendirerek topluma adapte olmasını sağlar (Mead, 1972, s. 173-178). Bu iki boyut, bireyin hem toplumu inşa eden hem de toplum tarafından inşa edilen bir varlık olduğunu göstermektedir (Coser, 1990, s. 323).

Dil, medyatik mekanizmaların en temel örneklerinden biridir. İnsan zihninin ürettiği anlamları dışsallaştırmayı mümkün kılan dil, bireylerin fikirlerini, duygularını ve düşüncelerini

paylaşmasını sağlamaktadır (Mead, 1972, s. XIV). Benzer şekilde din de bireyler arasında ruhani bir ortaklık kurarak toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra jestler, mimikler, mitolojik anlatılar, kültürel unsurlar ve eğitim düzeyi gibi birçok faktör, bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi yönlendiren medyatik mekanizmalar olarak kabul edilebilir.

2.1. Berger ve Luckmann'ın Gerçekliğin Sosyal İnşası Kuramı

Toplumsal inşacılık yaklaşımı, toplumu ve bireyi birbirini karşılıklı olarak etkileyen unsurlar olarak ele alır. Toplumsal gerçeklik, toplum ile birey arasındaki etkileşimden doğan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Toplumun bilgi birikimi, hem toplumsal gerçekliğin temelini oluşturmakta hem de bireyler arası etkileşimle meydana gelmekte ve bu şekilde kuşaklar arasında aktarılmaktadır. Ancak toplumsal gerçeklik, tüm toplumu kapsayan homojen bir yapı değildir; toplumu oluşturan farklı kesimler kendi özelliklerine bağlı olarak farklı bilgi birikimleri üretir. Toplumsal inşacılık, bu bilgi birikimlerinin nasıl oluştuğunu ve birey-toplum etkileşiminden doğan toplumsal gerçekliğin dinamiklerini açıklamaya çalışmaktadır.

Peter Berger ve Thomas Luckmann'ın 'Gerçekliğin Sosyal İnşası' adlı eseri, bireyin toplumsal bağlamda nasıl şekillendiğini ve toplumsal gerçekliğin nasıl kurulduğunu açıklayan temel bir teorik çerçeve sunmaktadır. Berger ve Luckmann'a göre birey, toplumu inşa ederken aynı zamanda toplum tarafından inşa edilmektedir. Bu çift yönlü ilişki, dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme kavramları ile açıklanmaktadır. Toplumsal gerçeklik ancak bu kavramlarla açıklanabilmektedir (Berger ve Luckmann, 2008: s. 23). Bu süreçler, bireyin toplumu hem yaratıcı hem de tüketici bir özne olarak deneyimlediğini açıklamaktadır. Dışsallaştırma, bireyin kendi eylemleriyle sosyal bir alan yarattığı süreçtir. Bu süreçte birey, toplumsal gerçekliğin sürekliliğine de katkı sağlamaktadır (Wallace ve Wolf, 2012, s. 382). Bireyin dışsallaştırma süreci, aynı zamanda onun toplumsal gerçekliğin üretimine etkisini de ortaya koymaktadır (Berger ve Luckmann, 2008, s. 151). Nesnelleştirme ise bireylerin katkısıyla oluşan toplumsal gerçekliğin kurumsallaşmış bireylerden bağımsız hale geldiği aşamayı ifade eder. Bu süreçte toplumsal gerçeklik, onu oluşturan bireylerden ayrı olarak varlığını sürdürmektedir (Berger ve Luckmann, 2008, s. 89-91). Basit bir bireysel etkileşim, zamanla bireylerin ötesine geçerek kolektif bir "biz" gerçekliği haline gelir ve bu, nesnelleştirme sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır. Nesnelleşen toplumsal gerçeklik, pratikte daha da kesinleşerek değişime karşı direnç kazanmaktadır. Nesnelleştirme, bireylerin toplumsal etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan gerçekliklerin, bireylerin dışında var olan bir yapı gibi algılanması sürecidir. Berger ve Luckmann, nesnelleşmenin toplumsal düzenin

bireyler üzerindeki etkisini kalıcı hâle getirdiğini ifade etmektedir (2008, s. 42). Eğitim, hukuk ve din gibi toplumsal kurumlar, bireylerin toplumsal gerçekliklerini sürekli olarak yeniden üretir ve aynı zamanda bireylerin bu gerçeklikleri nesnelleştirmelerine olanak tanımaktadır. Eğitim sistemi, bireylerin toplumsal kimliklerini öğrenme süreçlerinde kritik bir öneme sahiptir. Türk eğitim sisteminde, bireyler yalnızca akademik bilgi edinmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal normları öğrenir ve içselleştirir. Koç'un çalışması, eğitim kurumlarının bireylerin toplumsal rollerini nasıl nesnelleştirdiğini ve bireylerin bu roller aracılığıyla toplumun değerlerini nasıl öğrendiğini detaylandırmıştır (2016, s. 112). Türk toplumunda nesnelleştirme süreci, yalnızca eğitimde değil, aile ve dini pratiklerde de belirgin bir şekilde görülmektedir. Örneğin, bayram kutlamaları veya evlilik törenleri gibi ritüeller, toplumsal değerlerin nesnelleştirilmesi ve bireylerin bu değerlere bağlanmasını sağlayan önemli süreçlerdir (Akın, 2012, s. 80).

İçselleştirme, bireyin toplumsal gerçeklikleri öğrenmesi, benimsemesi ve bunları kendi kimliğinin bir parçası hâline getirme sürecidir. Berger ve Luckmann, bireyin toplumsal gerçekliği yalnızca dışsal bir olgu olarak görmediğini, bu gerçeklikleri içselleştirerek kendi kişisel algı dünyasına dahil ettiğini belirtmektedir (Berger ve Luckmann, 2008, s. 50). Bu süreç, özellikle aile ve toplumsal dayanışma kültürü ile ilişkilidir. Çocuklar, ailelerinden öğrendikleri değerleri yalnızca toplumsal normlara uyum sağlamak için değil, aynı zamanda kendi kimliklerini inşa etmek için kullanmaktadır (Yıldırım, 2018, s. 67).

Dışsallaştırma, bireyin toplumu yaratma sürecini; nesnelleştirme, toplumsal gerçekliğin birey üzerindeki etkisini; içselleştirme ise bireyin bu gerçekliği nasıl benimsediğini açıklamaktadır. Bu süreçler, birey ve toplum arasındaki ilişkinin sürekli olarak yenilendiği bir yapı ortaya koymaktadır (Berger ve Luckmann, 2008, s. 65). Birey, toplumda modern ve geleneksel değerlerin bir arada var olduğu bir bağlamda kendini göstermektedir. Geleneksel aile yapılarında dışsallaştırma yoluyla üretilen değerler, eğitim ve din kurumları aracılığıyla nesnelleşmekte ve bireylerin içselleştirme süreçlerinde yeniden üretilmektedir (Çelik, 2020, s.89).

Berger ve Luckmann'ın perspektifinden bakıldığında toplumsal inşacılar, toplumsal gerçekliği birey-toplum diyalektikinden doğan bir olgu olarak analiz etmektedir. Bu yaklaşıma göre toplumsal gerçeklik, bireyin kendini dışsallaştırmasıyla başlar, bu bireysel eylemlerin nesnelleşmesiyle kurumsallaşır ve içselleştirme yoluyla sürekli bir dönüşüm döngüsüne girer. İçselleştirilen toplumsal gerçeklik, birey tarafından yeniden dışsallaştırılarak toplumsal yapının

sürekliliği sağlanmaktadır (Layder, 2010, s. 118-120). Toplum üyelerinin dünyayı algılayış biçimi, toplumsal gerçekliğin nesilden nesile aktarılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

2.2. Parsons ve Toplumsal Sistem Kuramı

Bütün canlı varlıkları kapsayan ve zihinsel süreci de çoğu zaman içermeyen *davranış* kavramını kullanmayı tercih etmeyen ve onun yerine *action* kavramını öneren Talcott Parsons'(1968) dan sonra *action*; özellikle Amerikan sosyolojisinin en önemli toplumsal analiz araçlarından birisi olmuştur. Zira "action"; hem bir etkiyi, hem bir eylemi hem de hareketliliği, canlılığı, dinamizmi anlatmaktadır. Bu demek oluyor ki, bir toplumu oluşturan unsurların her biri diğerlerine karşı mutlak bir eylem ortaya koymakta, bir takım etkilerde bulunmakta, belirli bir hareketlilik sergilemekte ve esasen toplumsal dinamizmin ve mobilizasyonun enerjisini bu 'action'lar oluşturmaktadır (Anık, 2014, s. 30).

Talcott Parsons, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi analiz etmek için geliştirdiği 'Toplumsal Sistem' kuramıyla sosyolojide işlevselci yaklaşımın önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur. Parsons'a göre toplum, bireylerin normlar, değerler ve roller çerçevesinde bir araya geldiği, birbiriyle ilişkili unsurlardan oluşan bir sistemdir (Parsons, 2014, s. 22). Bu sistemin işleyişi, bireylerin toplumsal rollerini yerine getirmesi ve bu rollerin toplumun işlevsel bütünlüğünü sağlaması ile mümkündür (Parsons, 2014, s. 45). Parsons, toplumun bir sistem olarak ele alınabileceğini ve bu sistemin bireylerin eylemleriyle işlediğini ifade etmektedir. Toplumsal sistemin işleyişi dört temel işlevle açıklanır: adaptasyon, hedeflere ulaşma, bütünleşme ve kalıp sürdürme (Parsons, 2014, s. 67).

Parsons, bireyin toplumsal sisteme entegrasyonunu sağlayan temel süreçlerden biri olarak sosyalizasyona vurgu yapmaktadır. Sosyalizasyon, bireylerin toplumsal normları, değerleri ve rolleri öğrenerek topluma uyum sağlamasını mümkün kılmaktadır (Parsons, 2014, s. 122). Aile, bireyin ilk sosyalizasyon alanıdır; eğitim ise bireyin norm ve değerleri geniş bir bağlamda içselleştirmesini sağlamaktadır (Parsons, 2014, s. 125).

Normatif sistem, bireylerin davranışlarını yönlendiren kurallar bütünüdür ve toplumsal düzenin devamlılığı için vazgeçilmezdir. Parsons'a göre, bireylerin eğitim kurumlarında yalnızca bilgi edinmekle kalmayıp toplumsal normları öğrenmeleri, toplumsal sistemin devamını sağlamada kritik bir rol oynamaktadır (Parsons, 2014, s. 132). Parsons'ın toplumsal sistem kuramının modern bağlamlarda nasıl geçerli olduğunu göstermektedir. Örneğin, İnceç (2022), modern iletişim araçlarının toplumsal normların bireyler üzerindeki etkisini artırdığını ve bu sürecin Parsons'ın işlevselci yaklaşımıyla açıklanabileceğini belirtmektedir (İnceç, 2022,

s. 12). Benzer şekilde, Castells (2021), dijitalleşmenin bireylerin toplumsal rolleri üzerindeki etkisini değerlendirerek, bu sürecin toplumsal sistemin uyarlanabilirliğini nasıl artırdığını ortaya koymuştur (Castells, 2021, s. 38).

“Parsons’ın The Structure of Social Action adlı eserinde, “action” yani eylem, etki, hareket kavramının bileşenleri şu şekilde açıklanmaktadır: İlk olarak bir eylemci yani actor’un olması action’un ortaya çıkması için temeldir. İkinci olarak ise, bir eylemcinin ulaşmak istediği belirli bir hedef (oriented) ya da sahip olmayı amaçladığı belirli bir sonuç (end) bulunmalıdır. Üçüncüsü, eylemcinin kontrolünde olan araçlar (means) ile kontrolü dışında kalan koşulların (conditions) yer aldığı bir ortam söz konusu olmalıdır. Dördüncü ise eylemcinin tüm faaliyetlerini etkileyen ve şekillendiren normlar ile değerler, hangi araçlarla hangi hedeflere yönelmesi gerektiğini belirleyen bir yapı sunmaktadır. Parsons, toplumu kültürel, sosyal ve kişilik sistemlerinin yanı sıra davranışsal durumların oluşturduğu bir etkileşim sistemi olarak görmektedir. Parsons, toplumu kültürel, sosyal, kişilik sistemleri ve davranışsal unsurlardan meydana gelen bir etkileşim ağı şeklinde tasvir etmektedir. Bu anlayışta, bireysel faaliyetlerin tamamının toplumsal yaptırımlarla belirlendiği ve hatta bu faaliyetlerin toplumsal statü ve rollerden ibaret olduğu düşüncesi dile getiriliyor gibidir. Bu bakış açısında, bireysel eylemlerin bütünüyle toplumsal kurallar tarafından şekillendirildiği ve bu eylemlerin esasen toplumsal statü ve rollere indirgenebileceği fikri ifade ediliyor gibi görünmektedir. Parsons’un birey eylemlerini açıkça “ilk hareket” olarak tanımlaması, bireysel varlığın toplumsal dinamizm açısından temel kaynak olduğunu belirttiği sonucunu doğurmaktadır. Bu tür bir amacı tamamen göz ardı etmek imkansız olsa da, Parsons’un bireysel eylemleri net bir şekilde “başlangıç noktası” olarak değerlendirmesi, bireyin toplumsal dinamizmin ana kaynağı olduğunu vurguladığı sonucuna götürmektedir. Dolayısıyla, Parsons’un toplum anlayışında birey ve bireysel oluşumların eylemleri ile toplumsal yaptırımlar arasındaki etkileşim, toplumsal varlığın bir etkileşim sistemi olarak öne çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, Parsons’un toplum modelinde, bireylerin ve onların eylemlerinin toplumsal yaptırımlarla olan etkileşimi, toplumu bir etkileşim sistemi olarak tanımlamada temel bir rol oynamaktadır” (Anık, 2014, s. 45).

Talcott Parsons’ın Toplumsal Sistem kuramı, birey ve toplum arasındaki ilişkinin çok boyutlu yapısını anlamak için güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır. Normatif sistem, sosyalizasyon ve toplumsal roller gibi kavramlar, bireyin toplumsal yapı içindeki yerini ve topluma katkısını anlamak için değerli araçlardır. Parsons’ın teorisi, aile ve eğitim gibi kurumsal yapılar üzerinden birey ve toplum ilişkisini analiz etmek için uygulanabilir bir model sunmaktadır. Güncel araştırmalar, Parsons’ın teorisinin modern sosyolojik analizlerde geçerliliğini sürdürdüğünü ve toplumsal değişimler karşısında dinamik bir model olarak yorumlanabileceğini göstermektedir.

Talcott Parsons’ın Toplumsal Sistem ve Berger ve Luckmann’ın Gerçekliğin Sosyal İnşası kuramları bireyin toplumsal yaşam içinde, toplumla nasıl entegre içinde olduğunu

açıklayan, bireyin ve toplumun her an birbirini inşa ettiğini vurgulayan kuramlardır. Bu süreç sosyalleşme süreci ile ve medyatik inşa süreci ile oluştuğu varsayılmaktadır. İletişimsel sistem içinde var olabilen birey bu bilgi aktarımlarını medyatik araçlarla yapmaktadır. Bunlar ritüeller, gelenekler, mitolojik hikayeler olabildiği gibi kitle iletişim araçları da olabilir hatta bu toplumsal inşa araçları kitle iletişim dolayımı ile topluma yayılmaktadır. Birey medyatik bir inşa süreci ile toplumun bir parçası haline gelebilmektedir denilebilir.

3. Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kadının Medyatik İnşası

Robert Stoller'ın 1968'de yazdığı "Sex and Gender" adlı kitabında toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez kullanılmıştır. Ann Oakley 1972'de "Sex, Gender, Society" kitabında tekrar geçmiş ve literatürde yer edinmeye başlamıştır (Akbalık, 2013, s. 82). Yirminci yüzyılın ortalarına gelindiğinde bir takım düşünsel akımlar aynı noktaya doğru yönelmişti; böylece sahne, düşünsel sentezler için hazırlanmaya başlanmıştı. Üç teorisyen (Mead'in Male and Female'i "Erkek ve Dişi", Talcott Parsons'ın Family Socialization and Interaction Process'teki "Ailede Toplumsallaşma ve Etkileşim Süreci" makaleleri ve Simone de Beauvoir'ın "Kadın"ı), beşer yıl arayla, dikkat çekici ölçüde benzer konuları içeren önemli çalışmalar yayımladılar. Bunlardan biri alan antropolojisinden, biri teorik sosyolojiden biri de varoluşçu fenomenolojiden hareketle ortaya çıkarılmıştı. Bu teorisyenlerle birlikte toplumsal cinsiyete dair toplum analizi çağdaş biçimini almıştır (Connell, 1998 s. 57).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, yüklenen anlamlar açısından farklılardır öncelikle bunu ayırmakta fayda vardır. Batıda sex kavramı ile kişinin biyolojik durumu ile anatomik durumu, gender ile toplumsal cinsiyeti belirtmekte iki cinsiyet arasındaki toplumsal bölünmeye işaret etmektedir; daha sonra kavram erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ile kalıp yargıları da içine alacak kadar genişletilmiştir (Marshall, 1999, s. 98). Cinsiyet özellikleri kavramı; fizyolojik, biyolojik ve psikolojik hususlara dikkat çekmekte, cinsiyet rolleri ise cinslere yönelik toplumsal ve kültürler gereklilikleri özellikleri içerisinde taşımaktadır parantez parantez. Cinsiyet davranışında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır bir tanesi doğuştan gelen yapısal özelliklerin etkili olduğunu belirtmektedir toplumsal yapının etkisi göz ardı edilmiyor ama baskın olanın doğanın kendisi olduğu var sayılarak davranışlara etkilediği savunulmaktadır (Paglia, 2004). Cinsiyet davranışının oluşumunda bir görüş etkili olan hususun psikolojik yapı faktörleri olduğu düşünülmektedir. İki cinsiyetin farklı davranışları olduğu kabul edilmekle birlikte farklılığı yaratan unsur değer sistemleri ve bu değer sistemlerinin davranışların üzerindeki etkisidir (Mudd, 2002,59). Kadınların daha duygusal ve duyarlı; erkeklerin ise daha politik olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet analizine dayalı bir yaklaşım, erkek ve

kadın olmanın çok anlamlı katmanlara sahip olduğunu göstermekte ve sosyal olarak var oluşunun sırrının her türlü günlük faaliyette saklı olduğunu iddia etmektedir (Hart, 1995, s. 41). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik farklılıklar olmadığını bu farklar farklılıkların sonucunda ortaya çıkan sosyal ve kültürel değerlerin oluşturulduğu farklılıklara işaret etmek için kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı, sosyal bilimlerde postmodern tartışmalarla önemli bir rol kazanmış ve analiz birimlerinden biri haline gelmiştir. Kadın ve erkek arasındaki her türlü sosyal olarak yaratılan farklılığa hitap ettiği gibi kadın vücudunu erkek vücudundan ayıran her türlü ayrımlaştırmayı da kapsamaktadır (Nicholson, 1994, s. 79).

Cinsiyet kimliği kavramı, bireylerin kendilerini maskülen veya feminen kişilik özelliklerine göre kabul edip tanımlamalarını kapsamaktadır. Psikolojik cinsiyet olarak da belirtilmektedir. Birçok psikolog, maskülenliği ve feminenliği iki ayrı durum olarak incelemekte ve bireylerde biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak değişen düzeylerde olabileceği düşünülmektedir (Yağcı ve İlarıslan, 2010, s. 138). Toplumsal cinsiyet, bireylerin toplum tarafından belirlenen ve cinsiyetlerine dayalı olarak atfedilen roller, davranışlar ve beklentilerin bütünüdür (Connell, 2002, s. 43). Bu kavram, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kültürel ve sosyal normlar çerçevesinde şekillenir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeklere yönelik belirli sorumluluklar ve davranış kalıpları oluşturmakta; bu da bireylerin toplumsal konumlarını ve ilişkilerini doğrudan etkilemektedir (Berktaş, 1998, s. 15). Cinsiyetin değişmez bir özelliği bulunmasına karşın, toplumsal cinsiyet zaman, kültür ve aile gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki farklılıkların sosyal düzlemde nasıl şekillendiğine işaret eder (Marshall, 1999).

Kadın kimliği, toplumsal ve kültürel normlar tarafından şekillendirilen, tarihsel süreçler ve sosyo-politik yapılarla sürekli etkileşim halinde olan bir kavramdır (Berktaş, 1998, s. 12). Toplumların ataerkil yapıları, kadın kimliğinin inşasında belirleyici bir rol oynamış ve kadınlara dair toplumsal rollerin sınırlarını belirlemiştir. Kadınlar genellikle aile içi rollerle özdeşleştirilmiş, annelik ve eşlik kimlikleri ön plana çıkarılmıştır (Connell, 2002, s. 45).

“Dişillikler; yumuşaklık, konuşkanlık, anlayışlılık, naziklik, diğerlerinin duygularının farkında olmak, dinine bağlılık, dış görünüşüyle ilgili olma, alışkanlıklarında düzenlilik, güvende olma ihyacı çok güçlü, duygularını kolay ifade edebilen, sanat ve edebiyattan hoşlanan ve sosyal bilimlere yönelim olarak kabul edilir. Erillikler ise; saldırganlık, bağımsızlık, duyguların gizlenmesi, nesnel davranma, kolay etkilenmezlik, başatlık, fen bilimlerine yönelim, bilimseldir, kolay heyecanlanmama, rekabetçi, mantıklı, kamusal alana yönelik, çalışma

hayatında başarılı, yetenekli, kuvvetli, kolay incinmez, maceracı, kararlarını kolayca verebilen, ağlamaz, liderlik özellikleri vardır ve kendine güvenir” (Ersöz, 2010, s. 170) olarak tanımlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın kimliğinin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu roller, kadınların kamusal alandaki görünürlüğünü ve etkinliğini sınırlandırabilir. Örneğin, kadınların kentsel mekândaki hareket özgürlüğü ve kamusal alanlardaki varlığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle sınırlı kalabilmektedir (Şahin, 2016, s. 123). Bu sınırlamalar, kadının kamusal hayatta erkeklere oranla daha az görünür olmasına neden olmaktadır (Ersöz, 2010, s. 171).

Kadın kimliğinin toplumsal inşası, bireylerin sosyal etkileşimleri ve kültürel normlar aracılığıyla gerçekleşir. Berger ve Luckmann'ın toplumsal gerçekliğin inşası kuramına göre, bireyler toplumsal süreçler içerisinde gerçekliği dışsallaştırır, nesnelleştirir ve içselleştirir. Bu süreçte kadın kimliği de dışsallaştırılarak, nesnelleşmiş bir toplumsal gerçeklik haline gelmektedir denilebilir. Bu durum, geleneksel kadın kimliğinin nesilden nesile aktarılmasına ve toplum tarafından sorgulanmaksızın kabul edilmesine yol açabilmektedir (Connell, 2002, s. 47).

Modernleşme süreçleri, kadın kimliğinin dönüşümünde önemli bir etken olmuştur. Türkiye'nin Tanzimat süreciyle başlayan ve Cumhuriyet döneminde köklü reformlarla pekiştirilen modernleşme hareketleri, kadınların toplumsal statüsünde önemli değişiklikler yaratmıştır (Çakır, 2013, s. 68). Özellikle Atatürk'ün reformlarıyla kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiş, eğitim ve çalışma hayatına katılımları teşvik edilmiştir (Arat, 1998, s. 214). Toplumun modernleşme sürecine girişi olan Cumhuriyet döneminde bu projenin en önemli aktörü kadın olmuştur. Modern Türkiye'nin yeniliklerin simgesi haline gelmiştir. 1924 yılında kadınlara eğitim hakkı 1926 yılında medeni kanun ile hukuki haklar 1930-35 yılları arasında da siyasi haklar elde etmiştir. Sonuç olarak, kadın kimliği, toplumsal, kültürel ve tarihsel dinamiklerin etkisiyle sürekli olarak şekillenen ve dönüşen bir yapıdır. Modernleşme süreçleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil yapılar, kadın kimliğinin inşasında etkili olmuştur (Arat, 1998, s. 215).

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları itibari ile 1921 ve 1931 yılları arasında Türk Ocakları yayın organı olan Türk Yurdu dergisinde yazılan kadın kimliği ile ilgili yazılar ülkenin en öndeki dönemin aydınları tarafından kaleme alınmıştır. Toplumun her kesimine ulaştırılan bu dergiler ile medyatik bir inşaa olarak kadının yeni kurulan ülkenin toplumunda nasıl bir rolü oldu ve özellikleri tartışılmış ve topluma sunulmuştur. Toplumsal bir

gerçeklik olarak inşa edilen kadın kimliği betimsel analiz yapılarak dergilerdeki yazılardan toplanarak bir araya getirilmeye çalışılmıştır.

Türk Yurdu dergisinde kadın kimliği şu şekilde inşa edilmeye çalışılmıştır:

Evet, bir adam fikren ve cismen yaşamak, yaşayabilmek için başkasına tâbi ise o adamın istiklâli yoktur. Bu asrın en göze çarpan cereyanı, kadınların istiklâllerini kazanmak, temin etmek için çalışmalarıdır. Bu harekete en ziyade Amerika, Almanya ve şimal memleketlerinde şahit oluyoruz. (Cilt: 4-24 Sayı: 29 /223 s. 52, 20. Yıl Mayıs 1930, Kadının Yükselmesi, R.S.)

Hanımlar, Kadınlığın, siyasî ideali olan bu hakka malik olmasını isteyen kadınlar, içtimaî ve siyasî fikir ve terbiyede hergün daha ziyade yükselmelidirler. Bu nokta hiç bir zaman unutulmamalıdır. Kadınlar ancak siyasî terbiyeye malik oldukları zaman gerçekten hür olduklarını hissedebilirler, Ancak bu takdirde evlâtlarına hürriyetin kudsiyetini telkin edebilirler. Hanımlar Efendiler: Türk tarihinin en eski safhaları tetkik olunursa devleti temsil eden yalnız devlet reisi olmayıp onunla beraber hatunun da bu temsilde müşterek olduğuna dair vesikaların az olmadığı görülür. (Cilt: 4-24 Sayı: 27-28/221-222 s. 62, 20. Yıl MartNisan 1930, Afet Hanım, Türk Kadınının İntihap Hakkına Dair Mühim Bir Konferans)

Umumî harpten beri, ekseri memleketler kadınların intihap salâhiyetini kabul etmiştir. Amerika'da, İngiltere'de. Şimalî Avrupa memleketlerinde kadınlar intihap salâhiyetlerini tatbik etmektedirler; Kadının siyasî ehliyetsizliğine mantıkî hiç bir sebep yoktur. Bu husustaki tereddüt ve menfi zihniyet, mazinin içtimaî bir halinin can çekişen bir hatırasıdır. Hatırasından bahsettiğimiz zihniyet papas zihniyettir. Sen Pöll diyor ki, "erkeğe vasayada bulunmayı ve ona karşı nüfuz ihraz etmeyi kadına müsaade etmem kadın sakit kalmalıdır. Zira adem iptida ve Havva bilâhare tekevün etmiştir. Hanımlar, Efendiler; insanların menşeinin cahili olan bu havari unutup ki erkeklere ilk nasihati, ilk terbiyeyi veren ve onun üzerinde ilk analık nüfuz ve tesirini tesis eden kadındır. (Cilt: 4-24 Sayı: 27-28/221-222, s. 65, 20. Yıl Mart-Nisan 1930, Afet Hanım, Türk Kadınının İntihap Hakkına Dair Mühim Bir Konferans)

Kavmimizin meşhur büyük vekayinin her birinde aklından ziyade ruhu ve kalbiyle iştirak ederek halkımızı selâmet yoluna sevk eden Türk kadını aramızda göremeyecek miyiz? O, bu yeni binanın yapısında kendi vazifesinin başında bulunmayacak mı? Milletimizin Şamanlıktan Budistliğe, Hristiyanlığa ve İslâmiyete doğru yürürken geçtiği uzun yolda her vakit re's-i kârda bulunan ve birinci derecede iş gören Türk kadını hayatımızı idame uğrunda, istikbâlimizi temin ve tersin arzusuyla Avrupa tarz-ı hayat ve tefekkürünü, Avrupa medeniyetini iktibas etmekte, fikren ve ruhen yükselmek için çalıştığımız şu son ve mühim dönemde bizimle beraber omuz omuza çalışmayacak mı? Şüphesiz evet, bin kere evet, evet! O bizim akıl ve hesaplâ halledemediğimiz, tereddüt ettiğimiz, şüpheye düştüğümüz meseleleri kalbiyle, ruhuyla halledecek, bizim soğuk siyasî tabirlerle insanî tefekkürden tefekküre ve tereddütten tereddüte sevk eden bilmece ruhlu lâyiha ve tahminlerimize ruh, revnak, ahenk ve lezzet bahş edecek, her bir hareketimize millî bir renk ve his katacak,

tahayyülâtımızı millî ruhumuzla tezyin edecektir. (Cilt: 17-3 Sayı: 176-15, s. 156

Ondördüncü sene Ocak 1926, Ayaz İshakî, Türk Kadını)

Türk Yurdu Dergisi'nde yukarıda belirtilen alıntılar kadının yeni kurulan ülkedeki rolü açısından düşünceleri içermektedir. Amerika ve Avrupa ülkelerindeki gibi bağımsız olmaları ve çalışmaları gerektiği belirtilmektedir. Siyasi konularda bilgileri olması gerektiği, kadının da erkek gibi yönetimde yer alması gerektiği, siyasi ve hukuki olarak seçme seçilme hakkının olması gerekliliği, kadının erkeği de yetiştiren ilk bilgileri veren insan olarak çok değerli olduğu belirtilmektedir. Kadınların Avrupa'daki kadınlar gibi yaşamaya haklarının olduğu, erkeğin salt mantığını ve şüphesini gösterdiği her konuya ruhen ve duygusal olarak iyilik katarak doğru yolu göstereceği belirtilmektedir. Kadının çalışkan, duygusal olarak erkekten daha dayanıklı ve farkındalık içerisinde olduğu savunulmaktadır.

Birçok tecrübelerden sonra anlaşılıyor ki, kadınların en ziyade muvaffak oldukları bir meslek muallimlik, tedaris mesleğidir. Diğer mesleklerin çoğunda kadın, ekseriya madun vaziyetinden, amelelik derecesinden yukarı çıkamıyor ve evinde tanıdığı bir erkeğin tahakkümünden kurtulmak için dışarda tanımadığı bir erkeğin tahakkümü altına giriyor. Kadının erkeğe tefevvuku, ancak medeniyetin terekkesi yolunda erkeğin yapamıyacağı işlerde tecelli edebilir. (Cilt: 4-24 Sayı: 29 /223, s. 54, 20. Yıl Mayıs 1930, Kadının Yükselmesi, R.S.)

Kadının en rekabetsiz hâkimiyeti fikir ve sanat sahasındadır. Bu zeminde de kabiliyeti ibda'dan ziyade, tenk't ve intihap hususunda görülür. Kadın zihniyeti, her hangi eseri tesirile ölçer, ona göre kıymet verir. Erkek ise her hangi eserde kendi hissini arar. Erkek gördüğü eserde kendini kaybeder. Kadın tetkikinde şahsiyetini unutmaz; tenkidinde hür ve hâkimdir. Bu zihniyet bilhassa Musevi ailelerinde barizdir. Medeniyetler, hudutlarını çizdikten, şahsiyetlerini iktisap ettikten sonra kadınlar, rollerini hakkile ifa edebiliyorlar. (Cilt: 4-24 Sayı: 29 /223, s.54, 20. Yıl Mayıs 1930, Kadının Yükselmesi, R.S.)

Kadın, bugün, istenilsin istenilmesin, umumî ve iktisadî hayata samimî bir surette karışmıştır. Kadın, bugün, tezgâhlarda, fabrikalarda, büyük mağazalarda, ticarethanelerde, memurluklarda bilcümle umumî hizmetlerde çalışmaktadır...Hanımlar, Efendiler, kadınların daha uzun müddet sabiler, eblehler, mecnunlar arasında sayılmıyacağımn söylendiği günden bugüne kadar yarım asırdan fazla zaman geçmiştir. (Cilt: 4-24 Sayı: 27-28/221-222, s. 66, 20. Yıl Mart-Nisan 1930, Afet Hanım, Türk Kadınının İntihap Hakkına Dair Mühim Bir Konferans)

Kadınlığımız âleminde ikinci mühim bir mesele de kadınlarımızın meslek intihab etmeleridir. Dahil olacağı ailede zevci ile müsavî hukuka mâlik olmak isteyen bir kız evvelâ kadınlığıyla mütenasip bir ihtisas ve çalışma masasına mâlik olmaya gayret etmelidir. Zira çok nüfuslu ailelerde her ne kadar kadının mevkii pek yüksek ve çoluk çocuk üzerindeki tesir ve mevkii sayesinde pek mühim ise de, çoluk çocuktan mahrum aile kadınlarının bir ihtisası olması, bir mesleği olması onların

SONCU, Ayşe Gül. (2025) Kadın Kimliğinin Medyatik İnşası. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (egifder), 13 (1), 219-242

mevkiini kuvvetlendirmek noktasından pek müfiddir. Bugün Avrupa kadınları her bir mesleğe sülük etmiş ve her bir ihtisasa dahil olmuşlardır. Meselâ mekteplerde muallimelik, çocuk bahçelerinde mürebbiyelik, hastabakıcılık kamilen kadınlara münhasırdır. (Cilt: 17-3 Sayı: 176-15, s.158, Ondördüncü sene Ocak 1926, Ayaz İshakî, Türk Kadını)

Hanımlar, Efendiler; Cumhuriyetimizin politika rejimi müsavat prensibine istinat eder. İntihap sandığı önünde en ümmi ile en büyük devlet adamı müsavidir. Kadın niçin bu müsavattan hariç tutulsun? Umumî hizmetlerin hüsnü idaresinde erkeklerin olduğu kadar kadınlarında menfaatları vardır. Kadınların müdafaa edeceği iktisadî menâatları vardır. Kadınların içtimî heyetin teşkilâtı hakkında bildirecekleri fikirleri vardır. Kadın muktesittir, sulhperverdir. Cilt: 4-24 Sayı: 27-28/221-222, s. 68, 20. Yıl Mart-Nisan 1930, Afet Hanım, Türk Kadınının İntihap Hakkına Dair Mühim Bir Konferans)

Kadınlarımızın ihtisas kesbederek meslek edinmeleri mümkün olan birçok işler daha mevcuttur. Ezcümle dikiş ve el işleri ve amelî ressamlık, bu gibi mesleklerdendir. Kadınlarımızın meslek sahibi olmaları, memleketimizin büyük meseleleriyle alâkadar olduğundan hükümetimiz bu meseleye ayrıca ehemmiyet vererek kendi kuvvetiyle muayyen bir cereyana sevk etse şüphesiz büyük meselelerimizden birinin hallini teshil etmiş ve asrî hayata doğru attığımız birinci adımlardan en mühimini atmış olurdu. (Cilt: 17-3 Sayı: 176-15, s. 159, Ondördüncü sene Ocak 1926, Ayaz İshakî, Türk Kadını)

Türk kadını iktisadiyattaki rolünü ifâ edemezse yani tarlada, mağazada, fabrikada koca bile kardeşiyle bir yürüyemez-se karnımız ekmekten, kesemiz paradan doymayacaktır. Çünkü kemmiyeten müstehlik fazla mütehassıl onun yarısı kadar bile yoktur ve nihayet mesaî bir mücadeledir ki aşk ister, sevda ister, sevda ve aşk da kadından çıkar. (Cilt: 17-3 Sayı: 177-16, s.210 Onbeşinci sene Şubat 1926, Süreyya Hulusi Hanım, Türk Ocağı Konferansı)

Türk Yurdu Dergisi'nde yukarıda belirtilen alıntılar kadınların çalışma hayatına dahil olmaları ve meslek seçimleri hakkındaki düşünceleri içermektedir. Kadın ve erkeğin yapısının farklı olduğu ve kadının ev işlerine de hakim olması nedeniyle kendilerine en uygun meslekleri yapmalarının onlara daha uygun olacağı belirtilmektedir. İş hayatında bir erkeğin tahakkümüne girmelerine gerek olmadığı vurgulanarak öğretmenlik mesleğinin en uygun mesleklerden biri oldu belirtilmektedir. Kadının fikir ve sanat alanında çok başarılı olduğu bu konulara eğilmesi gerektiği vurgulanmakta, erkeğin herhangi bir fikir ve sanat alanında kendi merkezinden baktığı kadının ise algılarının açık olduğu kendini dışarda tutarak olay ve olguları anlayacağı belirtilmektedir. Kadınların artık ticari hayatta veya memurlukta oldukları bunun tüm eleştirilere rağmen devam edeceği bunu hakettikleri çalışmadıkları dönemlerin çok eskide kaldığı belirtilmektedir. Çalışmanın ve orataya yeni şeyler koymanın onların temel hakkı olduğu savunulmaktadır. Kadının çalışmadı bir iktisadi hayatın kalkınamayacağı kadının işini itina ile

yaptığı belirtilmektedir. Özellikle el sanatları, ressamlık gibi alanlarda yetenekleri övülmektedir.

4. Kadının Taşınması Gereken Kişilik Özellikleri Hakkındaki Düşünceler

Böyle bir zamanda, kadınlığa pek mühim bir vazife terettüp ediyor. Kendisinden medeniyet büyük işler bekliyor. Bunların birincisi, ekseriya din tesirinden hâriç büyüyen çocuklara manevî terbiye, yüksek idealler vermek; aile muhitinden başlayıp gittikçe tevessü edecek büyük bir fikir ve hars mücadelesinin başına geçmek ve günden güne düşmeğe mahkûm medenî selikanın itilâsına çalışmak. Eğer aile terbiyesine kadınlar ehemmiyet vermezlerse, işte o zaman aile mefhumu hakikaten tehlikeye düşer ve haricin çürütücü, dağıtıcı tesirlerine karşı aile ocağı yıkılmaya mahkûm olur. (Cilt: 4-24 Sayı: 29 /223, s. 55, 20. Yıl Mayıs 1930, Kadının Yükselmesi, R.S.)

Fakat asıl pudevur dedikleri şey, kadınlığın her halde asalet, saffet , yükseklik damgasıdır ve ahvali içtimaiye her ne cereyan alırsa alsın, kibar, temiz kadından sıyrılmaz. Hatta istikbalde kadının erkeğe tefevvukunu temin edecek esbaptan biridir. Tekrar edelim ki kadınlığın itilâsı, yükselmesi, erkeğe benzemekle değil, erkekten başka olmakla erkekten ince olmakla kabil olacaktır.” (Cilt: 4-24 Sayı: 29 /223, s.56, 20. Yıl Mayıs 1930, Kadının Yükselmesi, R.S.)

“Türk milletinin evel ve ahir umumî hayatı göz önüne getirilirse kadınları erkeklerin yaptıkları, yapabilecekleri, işlerin en ağırında faaliyette görürüz. Tarlada ormanda, sürüde,pazarda, her yerde ve her işte erkeklerle yan yana ve bazan onlardan fazla çalışmaktadırlar. Hanımlar, Efendiler; mütemadi seferler ve meydan muharebeleri içinde yüzen "Atillâ, ordularının erkekleri kadınlarından ayrı mı muharebe ediyorlardı? Kadınlar da erkeklerle beraber aynı sefer ve aynı muharebe müşküllerini iktiham etmiyor midir? ...Türk kadınının kabiliyeti, ehliyeti ve memleket işleriyle alâka ve iştigalini ispat eder misaller bilhassa, kurtuluşmücadelesinde az mıdır? Hulâsa Hanımlar, Efendiler; Kadın intihap etmek hakkını ihraz etmelidir:

— Çünkü demokrasinin mantığı bunu icap ettirir;

— Çünkü kadının müdafaa edeceği menâatlar vardır;

— Çünkü kadının cemiyete ifa edeceği vazifeler vardır;

— Çünkü kadının siyasî haklarını tatbik etmesi kendisi için faydalıdır. Demokrasi prensibi şunları icap ettirir. Akli başında her fert şahsiyetini, muhafaza ve temin edebilmek için, bir siyasî iktidarla mücehhez olmalıdır. (Cilt: 4-24 Sayı: 27-28/221-222, s.68 20. Yıl Mart-Nisan 1930,

Afet Hanım, Türk Kadınının İntihap Hakkına Dair Mühim Bir Konferans

Kendi efsane, hikâye ve masallarımız Türk kadınına tedbirli, vatanperver, fedakâr ailesi uğrunda her bir kurbana âmâde analık vazifesini ifâ ettiği vakit gösterdiği be-sâlet ve cesareti lüzumunda askerlik ve silâh meydanında da gösterebildiğini işaret etmişlerdir (Cengiz hakkındaki efsanelere nazaran). Kurûn-ı vüstâ seyyahlarının tasvir ettiği Türk kadını bir erkek kadar, erkeğe her bir hukukta müsavî, devlet işlerinde büyük vazife deruhde etmiş, çocuk terbiyesinde, aile idaresinde gayet mahir, muhterem ve mühim bir unsurdur. Bazı İslâm tarihçilerimizin gözlerine İran hayalperestliği ve

Bizans mürâilîği perdesi çekilmiş olduğundan, kadınlara karşı Türk'ün beslediği ihtiram ve iltifat onlarca kayıt olunamamışsa da alekser Türklük âleminin büyük simâlı kadınlarını inkâr da edemiyorlar. Türk kadınları meyanında yetişen büyük âlimler, şairler, devlet idare eden binlerce bike'ler kimse tarafından kayıt ve işaret edilmeden geçip giden büyük Türk anaları tarihimizin her bir sayfasını yüzlerce isimleriyle tezyin edecek derecede çoktur. Eski devirlerdeki Türk kadınlarının büyük hizmetlerine son asırlardaki ve hususan son senelerdeki Millî Mücadele devresinde kadınlarımızın ithaf ettikleri hidemât ve kıymeti, cihatlardaki gayretleri ilâve olunursa, Türk kadınlığının ne kadar sağlam ve mühim bir unsur olduğunu ispat etmiş oluruz. (Cilt: 17-3 Sayı: 176-15, s.76 Ondördüncü sene Ocak 1926, Ayaz İshakî, Türk Kadını)

Büyük Türk tarihinde kadın, ailenin yarısı değil üçte ikisi rolünü görmüştür. Bir zamanlar dünya yüzünde müthiş birer fırtına gibi esip savurmuş olan Cengizleri, Timurları yetiştiren Türk kadını, tabiatın ve akıl ve mantığın icabı olan o Türk kadını aile işlerinde, pazar işlerinde, harp işlerinde, hulâsa hukukta, iktisatta, siyasette erkekle beraber yürümüştür. Hava ve ziyadan mahrum olmayan ev kadınlığını gittikçe istihale eden, en son ve fakat safı kalabilen kısmına köylerimizde Anadolu'muzun safiyet ve samimiyet akan dahillerinde tesadüf eyliyoruz. Evet, onlar bizim kadar yani kasaba ve şehirliler kadar bedbaht şeklini, manasını hikmet-i vücudunu kaybetmemiş olan kadınlardır. Ev işlerinde, tarla işlerinde hâlâ erkekle beraberdir. (Cilt: 17-3 Sayı: 177-16, s.210 Onbeşinci sene Şubat 1926, Süreyya Hulusi Hanım, Türk Ocağı Konferanslarından)

İnsanlığını velev kısmen olsun muhafaza etmektedir. Türk'ün en çetin imtihanı olan Millî Mücadele'de sırf bu kadındır ki tarlada çalıştı, ekin ekti ve biçti, bizi açlıktan kurtardı, orduyu doyurdu. Düşman ekmeğine el uzatmamıza mâni oldu. Yine hava ve ziya alan o kadındır ki cephane taşıdı. Cephede çarpıştı, her türlü elem ve ızdıraba tahammül etti. Fakat bize bir namus, bir hayat harbini kazandırdı. Ben öyle zannediyorum ki eğer Türk kadınının hürriyet ve insanlığına tevcih eylediği gayr-i tabiiyet yani havadan ve ziyadan mahrumiyet ve tahta gibi cismi câ-mid olmak hâlî Anadolu'nun yalnız hanım dedikleri bedbaht esirlerine değil de umûm kadınlarımızı şâmil müstevli bir dert olsaydı bu müthiş harbi kazanmak değil hâl-i sulhta bile yaşamak mümkün olamazdı. (Cilt: 17-3 Sayı: 177-16, s.210, Onbeşinci sene Şubat 1926, Süreyya Hulusi Hanım, Türk Ocağı Konferanslarından)

Mevzubahis ettiğimiz bütün bu işler bilgi ister, ciddiyet ister, ahlâk ve samimiyet ister. Türk cemiyetini mesut edecek olan kadın bir bebek gibi hülya olan hoppa, züppe bir kadın olamayacağı gibi hiçbir şey anlamayan alelade bir esir şeklindeki kadın da olamaz. Türk ailelerine teşne ve Türk hayat-ı içtimaiyesine hayat ve ruh verecek olan Türk kadını evinin hem kölesi ve hem hanımı olabilen bilgili, vakur ve afif bir kadındır. Bu kadın aynı bilgi ve iffetle memleketin, iktisat işlerine karışmalıdır. Tâ ki kendisine mevûd olan hürriyeti, insanlığı istihsal edebilsin. (Cilt: 17-3 Sayı: 177-16, s.211, Onbeşinci sene Şubat 1926, Süreyya Hulusi Hanım, Türk Ocağı Konferanslarından)

“Demek istiyorum ki, pek çok dinleri ve medeniyetleri başından geçiren, bu medeniyet ve din mücadelelerinin daima merkezinde bulunan Türk kadınlığının ah-val-i ruhiyesi garp milletleri kadınlığından değil, diğer şark milletlerinin kadınlığından başka olmalıdır. Garplaş-mış Türk kadını, asrı terbiyelerine rağmen, ruhunun derin köşelerinde mutlaka bu binlerce senelik tarihin izlerini taşıyacaktır. Türk milleti tarihin garip tebeddülât ve tahavvülâtı-na, en büyük buhranlara maruz kaldığı zamanlarda Türk kadınlığı ruhunun derin ve mukaddes köşelerinde Türklüğü muhafaza etmek kuvvetini bulmuştur. Türk ili, Türk vatanı, Türk milletini o mukaddes kuvvet yaratmıştır. Garp medeniyetine göçmekte olduğumuz bu devirde hars ve millî ruhumuzun büyük bir buhran geçirmekte olduğuna şüphe yoktur. Fakat Türk kadınının Türk'ün mukaddesatını kalbinin mukaddes mihraplarında muhafaza edebileceğine şanlı tarihi kefiledir.” (Cilt: 18-4 Sayı: 183-22, s.158, Onbeşinci sene Ekim 1926, Başkurdistanlı Abdülkadir, Türk Mitolojisinde ve Halk Edebiyatında Kadın)

Türk Yurdu Dergisi'nde yukarıda belirtilen alıntılar kadının taşıması gereken kişilik özellikleri hakkındaki düşünceleri içermektedir. Kadının ilk olarak anne rolü üzerinde durulmuş toplumun bireylerini yetiştiren bir varlık olarak bahsedilerek en büyük görevinin aileyi bir arada tutmak ve çocuğu doğru bir terbiye ile yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Kadının kibar, temiz ve asil olduğu vurgulanarak kadına erkeğe benzemesine gerek olmadığı erkekten başka ama ondan daha ince olduğu belirtilmiştir kadının erkeklerle yanyana çalışabildiği her işi kolaylıkla kendi yapısı itibari ile içselleştirerek yapacağı ruhunun ve aklının son derece itinalı çalış dağı üzerinde durulmaktadır. kadın tedbirli vatansever fedakar ve korumacı bir anne olduğu belirtilerek aile idaresinde ve çocuk terbiyesinde ve devlet işlerinde son derece başarılı olacağı belirtilmiştir Türk tarihinin çok büyük kadınlara içerdiği alim şair olabildikleri belirtilmiştir. Kadının bir ailenin yarısı değil üçte ikisi rolünü üstlendiği belirtilerek hukukta iktisatta ve siyasette erkeğin yanında yürümeye muktedir olduğu belirtilmiştir. Kadının ciddi ve ahlaklı olduğu hoppaa ve züppe bir karakter sergilediği esir sahip olmadığı vakur ve bilgili olduğu üzerinde durularak kadının insanlık tarihinin başından beri edinmiş olduğu bütün özellikleri içinde taşıdığı ve bunu ortaya çıkarmak için atılan her adımda çok başarılı olacakları vurgulanmıştır.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında kadın kimliği medyatik inşa sürecine tabi tutularak toplumun her tarafına yayılan Türk yurdu dergisi aracılığıyla bireylere nakledilmiştir kurulan ülke içerisinde kadın önceki dönemdeki eve kapanmış cahil bırakılmış ve iktisadi hayattan uzak oluşu eleştiriler eleştiriler bunun tam tersi bir yaşam tarzına sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir kadın seçmesi seçilme hakkı eğitim hakkı ve hukuki hakları üzerinde durularak erkekle eşit vatandaş olduğu vurgulanmıştır bir anlamda kadına özgürlüğü verilmiş ve bu özgürlük içerisinde nasıl bir kimlik oluşturacağını yolları sunulmuştur kadının erkekten farklı

olarak üstün meziyetleri üzerinde durularak bu meziyetler sayesinde başarılı olabilecekleri işler sıralanmış ve bir anlamda motivasyonları oluşturmaya çalışılmıştır denilebilir.

SONUÇ

Toplumsal normlar kültürel değerler ve sosyal gruplar aracılığıyla birey toplum içerisinde şekillenmektedir. Bu süreçte birey toplumsal rollerin içerisine girmektedir ama öncelikle bu toplumsal rollerin neleri kapsadığını sosyalleşme süreci içerisinde öğrenmektedir. Bireyin toplumsal bir varlık olma durumu aynı zamanda topluma olan bağımlılığını ve toplumun birey üzerindeki etkisini de içermektedir. Birey toplum içinde iki yönlü bir şekilde gelişmektedir yani bireyden topluma, toplumdaki bireye hareket eden bir yapı vardır. Bu yapı hem toplumsal değerleri hem de bireysel değerleri içermekte ve birbirlerine etkilemelerini sağlamaktadır.

İlk Çağlar'dan itibaren toplum içerisinde var olan birey toplumsallaşma sürecine bir çok araçla dahil olmuştur bu araçlar dil, ritüeller veya mitolojik metinler olabilmektedir. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim araçları bu konuda yüz yüze iletişimden çok daha etkin bir rol oynamaktadır. Birey bu araçlar ile toplumsal değerleri, toplumsal ve bireysel kimlikleri, toplumsal yaşamı ve toplum içerisinde birey olarak nasıl yaşayacağını öğrenmektedir. İşte tam olarak bu sürece medyatik inşaa adı verilmektedir.

Berger ve Lukman'ın gerçekliğin sosyal inşası kuramı, toplum ile bireyler arasındaki etkileşimden doğan bir yapı olarak gerçekliği tanımlamakta ve bu gerçekliğin tüm toplumu kapsayan ama aynı zamanda farklı kesimlerin de kendi özelliklerine bağlı olarak farklı bilgi birikimlerini ürettikleri bir alanı ortaya koymaktadır. İşte bu bilgi birikiminin nasıl oluştuğunu ve birey toplum etkileşiminden doğan toplumsal gerçekliğin dinamiklerini üç kavram ile anlatmaktadırlar. Berger ve Luckmann'a göre birey toplumu inşa ederken aynı zamanda toplum tarafından da inşa edilmektedir. Dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme kavramları bu kuramsal yapının temelini oluşturmaktadır. Dışsallaştırma bireyin kendi eylemleri ile sosyal bir alan yarattığı süreçtir. Bu süreçte birey toplumsal gerçekliğin sürekliliğini katkı sağlamakta aynı zamanda toplumsal gerçekliğin üretimine etkisini de ortaya koymaktadır. Nesnelleştirme ise bireylerin katkısıyla oluşan toplumsal gerçekliğin kurumsallaşıp bireylerden bağımsız hale geldiği aşamayı ifade eder bu süreçte toplumsal gerçeklik artık onu oluşturan bireylerden ayrı olarak varlığını sürdürmektedir. Kolektif bir 'biz' oluşmasına ve bu 'bizim' her bireye sirayet etmesine nesnelleştir denmektedir. İçselleştirme bireyin toplumsal gerçekleri öğrenmesi benimsemesi ve bunları kendi kimliğini bir parçası haline getirme sürecidir. Bireyi toplumsal gerçekliği yalnızca dışsal bir olgu olarak değil bu gerçeklikleri içselleştirerek kendi

kişisel algı dünyasına dahil ettiği belirtilmektedir. Parsons bireyi, ve toplum arasındaki ilişkiyi analiz etmek için geliştirdiği toplumsal sistem kuramıyla toplumu bireylerin normlar, değerler ve roller çerçevesinde bir araya geldiği birbiriyle ilişkili unsurlardan oluşan bir sistem olarak tarif etmektedir. Bu sistemin bireylerin eylemleri ile işlediğini ifade ederek adaptasyon, hedeflere ulaşma, bütünleşme ve sürdürme gibi dört temel işlevi edindiğini belirtmektedir. Parsons bireyin toplumsal sisteme entegrasyonu için sosyalizasyonu ve normatif sistemin önemine vurgu yaparak, birey toplum -toplum birey ilişkisi içerisinde bireyin ve toplumun inşa edildiğini belirtmektedir denilebilir. Anık'ın communicative anlam olarak tanımladığı kavram bireylerin anlam dünyasının bir araya bir uzlaşma ile getirilmesi ve bireylere sirayet edilmesini kapsamaktadır bu da ancak medyatik bir inşaa yoluyla olacağı iddia edilmektedir.

Bireyin toplum içerisindeki entegrasyonu en çok sağlayan unsur kimliklerin inşaa sürecidir. Medyatik inşanın en önemli kolu olan kimlikler ,bireylerin kimler gibi düşünmesi, kimler gibi yaşaması ve kimler gibi davranması gerektiğini öğrendiği en önemli toplumsal basamaklardır denilebilir. Kimlikler birileriyle bir arada olmayı birlikte hareket etmeyi ve bağ kurmayı gerektirmektedir, böylece birey toplum ile arasında bir köprü oluşturmakta ve kimlik penceresinden toplumu görmekte ve toplum tarafından görülmektedir. Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliğinin toplumsal değer ve sistemlerle organize edilerek kadın ve erkeğin nasıl olması gerektiği toplum tarafından nasıl kabul edildiğini gördüğümüz en temel analiz biçimidir. Toplumsal cinsiyet konusunda bir çok düşünür ve yazar bir çok farklı bakış açısıyla açıklamalar getirmiştir ancak bu çalışma bağlamında toplumsal cinsiyetin toplumsal değerlere verdiği önem vurgulanmış ve örnek olay içerisinde bir zemin oluşturması tasarlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları içerisinde medyatik inşaa her anlamda bir çok yöntemle ve bir çok araçla topyekün yapılmaktaydı çünkü, yeni bir toplum oluşturmak, bireylere yepyeni bir dünya ve yepyeni bakış açıları sunmayı gerektirmekteydi. Bu inşaa sürecinden önceki bireyle bu inşaa sürecinden sonraki birey birbirinden çok farklı hale gelecekti. Tebaadan vatandaşlığa geçiş büyük bir inşaa sürecini kapsamaktaydı. Bu çalışma özelinde o dönemin en önemli ulusal ve devlet destekli dergisi Türk Yurdu üzerinden kadın kimliğinin nasıl inşaa edildiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu inceleme sonucunda kadının Amerika ve Avrupa ülkelerindeki gibi bağımsız, siyasi haklara sahip, iktisadi alanda yer alan aynı zamanda da kendi kişilik yapılarını karakterini koruyan ve aile yapısının temelini oluşturan bir kimlik olarak tanımlanmaktadır. Kadın ve erkeğin psikolojik ve bilişsel olarak farklı yapıları olduğu kabulü ile hareket edildiği görülmektedir. Metinlerde kadının bir önceki toplumda eğitimsiz,

kültürsüz, işsiz ve atıl durumda bırakıldığı gerçeği son derece bariz olarak görülebilmektedir. Kadının erkekten daha duyarlı daha duygusal daha zarif daha ince düşünceli, daha hassas ve daha özgür ruhlu olduğu üzerinde durulmaktadır. Kadının erkeğin salt mantığının karşısında daha insani bir duruş sergilediği ve olaylara çok farklı bir yönlerle bakabilme gücüne sahip olduğu bireylere hatırlatılmaktadır. Kadının erkekle benzer işler yapabileceği ama kendi yapısına uygun mesleklerle hareket ettiğinde daha mutlu olacağı üzerinde durulmuştur örneğin, öğretmen, sanatçı, fikir insanı gibi alanlarda son derece başarılı olacakları belirtilmiştir. Aynı zamanda kadın kimliğinin eş ve anne tanımlamalarından uzak olamayacağı bu iki unsurun toplumun devamlılığı ve gelişimi için en önemli faktör olduğu ortaya konularak yeni toplumun özgür ve emekçi kadınının aile ve anne özelliklerini yitirmemesi gerektiğinin vurgulandığı göze çarpmaktadır.

Kitle iletişim araçları olan dergilerle yapılan bu medyatik inşa hala günümüzde devam etmekte dijital medya ile çok daha geniş bir alanda ve çok daha geniş kitlelere sunulmaktadır. Kuramsal bakış açısı sunan bu çalışma dijital medyadaki özellikle kadın kimliğinin nasıl inşa edildiğini incelemek isteyen çalışmalar için bir adım oluşturacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbalık, E. (2013). Türk atasözlerinde cinsiyet algısı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 81-90.
- Anık, C. (2014). *İletişim sosyolojisi: Kurumsal temeller*. Derin Yayınları.
- Aristoteles. (1985). *Nikomakhos'a etik* (S. Babür, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aslantürk, Z. ve Amman, T. (2000). *Sosyoloji*. Kaknüs Yayınları.
- Başkurdistanlı, A. (1926). Türk mitolojisinde ve halk edebiyatında kadın. *Türk Yurdu Dergisi*, 18(183), 22.
- Berger, P. ve Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books.
- Berger, P. ve Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi incelemesi* (V. K. Demir, Çev.). Paradigma Yayıncılık.
- Briggs, A. ve Burke, P. (2011). *A social history of the media: From the Gutenberg to the internet*. Polity Press.
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Blackwell Publishers.

- SONCU, Ayşe Gül. (2025) Kadın Kimliğinin Medyatik İnşası. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (egifder), 13 (1), 219-242
- Coser, L. A. (1990). *Masters of sociological thought: Ideas in historical and social context*. Harcourt Brace Jovanovich.
- Durkheim, É. (1995). *The elementary forms of religious life* (K. E. Fields, Çev.). Free Press.
- Ergil, D. (1984). *Toplum ve insan*. Turhan Kitabevi.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat*, 1(6), 167-182.
- Goffman, E. (2009). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (B. Cezar, Çev.). Metis Yayınları.
- Habermas, J. (1988). *The theory of communicative action: Reason and the rationalization of society*. Beacon Press.
- Hanım, A. (1930). Türk kadınının intihap hakkına dair mühim bir konferans. *Türk Yurdu Dergisi*, 4(27-28), 221-222.
- Hanım, S. H. (1926). Türk Ocağı konferanslarından. *Türk Yurdu Dergisi*, 17(177), 16.
- Hart, G. (1995). Gender and household dynamics: Recent theories and their implications. In M. G. Quibria (Ed.), *Critical issues in Asian development* (pp. 50-65). Oxford University Press.
- İngeç, A. K. (2022). Talcott Parsons'ın toplumsal eylem kuramı bağlamında halkla ilişkiler, reklam ve propaganda. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 62(2), 1498-1514.
- İshaki, A. (1926). Türk kadını. *Türk Yurdu Dergisi*, 17(176), 15.
- Koç, M. (2016). *Eğitim kurumları ve toplumsal rol inşası: Türkiye'de eğitim sisteminin sosyolojik analizi*. Eğitim ve Toplum Yayınları.
- Kongar, E. (1972). *Toplumsal değişme*. Bilgi Yayınevi.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society: From the standpoint of a social behaviorist*. University of Chicago Press.
- Mead, G. H. (1972). *Mind, self, and society*. University of Chicago Press.
- Mudd, E. H. (2002). Women's conflicting values. *Journal of Marriage and Family Living*, 8(3), 50-65.
- Nicholson, L. (1994). Interpreting gender. *Signs*, 20(1), 79-105.
- Parsons, T. (1951). *The social system*. Free Press.

SONCU, Ayşe Gül. (2025) Kadın Kimliğinin Medyatik İnşası.Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (egifder), 13 (1), 219-242

Parsons, T. (2014). *Toplumsal sistem* (M. A. Yüksel, Çev.). Heretik Yayınları.

SaffeT, R. (2013). Kadının yükselmesi. *Türk Yurdu Dergisi*, 4(29), 223.

Şahin, E. (2016). Türkçenin sözvarlığını yansıtan atasözleri ve deyimlerde toplumsal cinsiyet. *Journal of Turkish Studies*, 10(5), 120-130.

Slattery, M. (2007). *Sosyolojide temel fikirler* (Ü. Tatlıcan, Çev.). Sentez Yayıncılık.